

### Список використаної літератури

1. Москалець В.П. Психологія релігії: підручник, 3-тє вид., перероб., доповн. Київ: Ліра-К, 2020. – 192 с.
2. Охорона психічного здоров'я в умовах війни. Захисникам України від Американсько-української медичної фундації: у 2 т. / пер. з англ. Т. Семігіна, І. Павленко, Є. Овсяннікова, О. Тесленко. – Київ: Наш формат, 2017. 1 т. – 568 с.
3. Франкл В. Психотерапия и религия. – Человек в поисках смысла: сборник произведений: Пер. с англ. и нем. / Общ. ред. Л. Я. Гозмана и Д. А. Леонтьева; вст. ст. Д. А. Леонтьева. – М.: Прогресс, 1990. 368 с.

*Галина Ожубко*  
*Дрогобицький державний педагогічний університет*  
*імені Івана Франка*

## ОРГАНІЗАЦІЯ ЕФЕКТИВНОЇ ОСВІТНЬОЇ ВЗАЄМОДІЇ ВИКЛАДАЧА І СТУДЕНТА

**Вступ.** Якість освітнього процесу в навчальному закладі, у більшості, визначається характером взаємодії викладача і студента. Від цього залежить професійне становлення та успішність професійної самореалізації майбутнього педагога та формування його цінностей. Освітня взаємодія в системі «викладач-студент» - це система впливів суб'єктів, які включені у спільну діяльність.

Психологічна наука розглядає взаємини викладачів і студентів як особливий психологічний феномен і важливу складову цілісного педагогічного процесу підготовки фахівця у вищому навчальному закладі, проте відсутнє єдине розуміння його суті й структури. Під взаєминами "викладач-студент" ми розуміємо цілеспрямовану взаємодію суб'єктів педагогічного процесу, яка детермінована метою й завданнями спільної навчально-професійної діяльності, визначається як загальними психологічними механізмами, так і чітко визначеними соціально-рольовими функціями партнерів, особливостями й закономірностями педагогічного спілкування в умовах вищого педагогічного навчального закладу[4].

**Виклад основного матеріалу.** Значна кількість публікацій та досліджень присвячена проблемі освітньої взаємодії викладачів та студентів. Взаємини викладачів і студентів розглядаються у контексті педагогічного спілкування (О.О. Леонт'єв, Я.Л. Коломінський, В.А. Кан-Калик), міжособистісних взаємин (М.В. Савчин, А.В.Мудрик, В.А. Галузинський), самостійного об'єкту і предмету наукового пошуку (В.А. Семиченко, Г.К. Радчук).

У психології вищої школи розроблені основні вимоги до взаємин у системі «викладач-студент», які б найбільш ефективно позначалися на процесі навчання й виховання студентів: 1) взаємодія факторів «провідності» й співробітництва при організації педагогічного процесу; 2) формування в студентів почуття професійної соборності з викладачами; 3) подолання рецидивів авторитарних форм педагогічного впливу, орієнтація педагогічного спілкування на зрілу особистість із розвинутою самосвідомістю; 4) опора на професійний інтерес студентів як фактора керування вихованням і навчанням і реалізація на його основі педагогічного спілкування та всієї системи виховної роботи; 5) включення студентів у різні форми початкової дослідницької діяльності; 6) створення умов для підвищення громадсько-політичної активності студентів завдяки участі в спільних із викладачем формах роботи; 7) забезпечення наукового співробітництва студентів і викладачів; 8) реалізація системи неофіційних, не регламентованих контактів викладачів і студентів; 9) участь професорсько-викладацького складу в студентському дозвіллі; виховна робота кураторів у гуртожитку (В.А. Кан-Калик, А.В. Петровський). При цьому підкреслюється важливість «організації взаємин на основі захопленості спільною творчою діяльністю» [4].

Проведені дослідження свідчать, що взаємодія студентів і викладачів реалізується, в основному, на репродуктивному рівні. Часто студенти та викладачі не усвідомлюють спільної мети діяльності, хоча викладачі і орієнтують їх взаємодію, та вона реалізується непослідовно і викладач опиняється в активній ролі організатора, а студент у ролі – виконавця. У такій взаємодії є певні психологічні бар'єри.

Психологічні бар'єри, що виникають між викладачем та студентами як основними суб'єктами освітньої взаємодії, об'єднано в чотири основні групи:

1) бар'єри, зумовлені особистісними та професійними характеристиками викладача;

2) бар'єри, спричинені психологічними та фізичними особливостями студента;

3) бар'єри, детерміновані специфікою предмету взаємодії (навчального змісту);

4) бар'єри, викликані несприятливими чинниками матеріального чи соціального середовищ, у котрих відбувається освітня взаємодія. [1]

Крім психологічних бар'єрів на ефективність взаємодіють впливають моделі поведінки викладачів: 1. диктаторська модель «Монблан»; 2. Неконтактна «Китайська стіна»; 3. модель вибіркової диференційованої уваги «Локактор»; 4. модель зосередженого на собі викладача «Тетерев»; 5. модель «Гамлет», за якої викладач переймається тим як його сприймають інші; 6. модель «Робот»; 7. авторитарна модель «Я-сам»; 8. модель взаємодії «Союз».

Причини неефективної взаємодії між викладачем та студентом – установка людини на приниження іншого, володарювання над ним. Це проявляється у безкінечній насильницькій конкуренції за типом «ти або я».

Недостатньо просто назвати студента суб'єктом, педагогу потрібно практично поставитися до нього як суб'єкта, що можливо тільки через діалог з ним, занурений в освітній процес. Осягнути освітній процес у вузі як взаємодія суб'єктів – це значить зрозуміти, як практично взаємодіяти з його учасниками як індивідуальностями, як залучити їх до прийняття рішень з приводу організації індивідуальних стилів діяльності, як сформувані у них здатність змінювати свою позицію і приймати точку зору іншого. Діалог є, справді, максимально адекватним середовищем розвитку особистості. Концепція діалогу дозволяє краще зрозуміти й альтернативні способи міжособистісної взаємодії (авторитарний, ліберальний, маніпулятивний та ін.), окреслити орієнтири і засоби їх «діалогізації».

Діалогічні стосунки у процесі навчання неминуче приводять до зміни соціальних ролей викладача і студента та становлення таких суб'єктних позицій, коли викладач не стільки вчить, скільки створює умови для самоактуалізації особистості студента, здійснюючи смислопокладання в освітній процес. Суб'єктна позиція студента пов'язана з актуалізацією смислопошукової діяльності в освітніх ситуаціях[3].

У діалогічному контакті для налагодження емоційно та раціонально довірливих міжособистісних стосунків визначальну роль відіграють прийоми навіювання (психокорекції, психопрограмування), зараження (неусвідомлюване, довільне попадання студента під вплив певного психічного стану), наслідування, емпатія, жарт.

Ефективними є освітні взаємини викладачів і студентів, які сприяють розвиткові студента як майбутнього вчителя та самоствердженню особистості, передбачають обмін окремими рольовими функціями (діалогічна взаємодія спільне визначення мети діяльності, створення ситуацій вільного вибору, взаємооцінювання, використання рольової гри, пошук і репрезентація навчального матеріалу), формують позитивне оцінне ставлення, створюють атмосферу психологічної захищеності.

**Висновок.** Суб'єкти освітнього процесу не завжди задоволені результатом їх взаємодії один з одним. Одна з важливих причин – це відмінності у ціннісних орієнтаціях викладачів і студентів. Якщо для викладачів важливою є діяльнісна сторона взаємодії, то студенти акцентують свою увагу на характері спілкування і взаєминах з викладачем. Відповідно, викладачі основну увагу в удосконаленні стилю взаємодії приділяють діяльним компонентам, залишаючи без належного розвитку важливі для студентів компоненти спілкування і взаємин, такі як довіра, доброзичливість, причетність, терпимість, вміння вислухати, діалогічність. Важливе значення для формування оптимальних взаємин є рівень психологічної культури й компетенції учасників педагогічної взаємодії як складовою загальною й професійною їх культури.

### **Список використаної літератури**

1. Гірняк Андрій Психологічні бар'єри у взаємодії викладача й студента та шляхи їх ефективного подолання. / Гірняк Андрій, Васильків Олена. Тернопіль. Психологічні перспективи, Вип. 33, 2019, с.79-90.
2. Особистісно-професійний розвиток майбутнього педагога: монографія / за ред. проф. М.В.Савчина. Дрогобич: Видавничий відділ Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, 2014.331 с.
3. Радчук Г. Освітній діалог як інноваційна гуманітарна технологія професійного становлення особистості у ВНЗ. Науковий журнал «педагогічний процес» № 1, 2017.
4. Микитюк Г.Ю. Вплив взаємин викладача і студентів на формування професійної ідентичності майбутнього вчителя / Психологія. Зб. наукових праць. - Випуск 20.- К.: НПУ, 2003. - С.255-260.

***Вікторія Олексюк***

*Тернопільський національний педагогічний університет  
імені Володимира Гнатюка*

## **ОСОБЛИВОСТІ ПОРУШЕННЯ РОЗУМОВОЇ ПРАЦЕЗДАТНОСТІ У ДІТЕЙ**

**Постановка проблеми.** Одним із першочергових завдань сучасної школи є забезпечення умов для збереження психічного та фізичного здоров'я школярів протягом всього періоду навчання. Важливим індикатором гармонійного розвитку дитини є її висока розумова працездатність. Як свідчать дані обстеження фізичного розвитку дітей початкової школи, 37 % вибірки в результаті навчальних навантажень стають пасивними, загальмовуються, відтак потребують додаткового відпочинку в процесі навчання при виконанні розумових навантажень для ефективного відновлення психічної енергії [2].

Розвиток високої інтелектуальної працездатності учнів у процесі навчання є важливим і складним психолого-педагогічним завданням сучасної школи. Адже в умовах інклюзивного навчання у спільному освітньому середовищі навчаються діти з нормативним психічним розвитком та діти з порушеннями розвитку, для яких необхідно створити спеціальні умови та забезпечити соціальну адаптацію.

**Виділення раніше не виділених частин загальної проблеми, котрим присвячується стаття.** Розумова працездатність, як функція центральної нер-